

EXPOZIȚIA „TEXTILELE ÎNTRE UTILITATE ȘI ARTĂ”

MARIA DANEȘ, ANA MARIA SZÖKE

Din momentul apariției — în neolitic — a torsului și a țesutului, textilele au însoțit omul în cursul întregii sale istorii. Cu destinație dublă — utilitară și decorativă — legate de viața de zi cu zi, ele reflectă rapid și direct evoluția civilizației materiale, și spirituale, concretizând în limbajul lor specific aspectele vieții economice și sociale dintr-o perioadă istorică dată. Aceste considerente ne-au îndemnat la organizarea expoziției „Textilele între utilitate și artă”, la prezentarea valoroaselor piese aflate în Colecțiile Muzeului Brukenthal, Muzeului de Istorie Sibiu, ale Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Npoca, ale Muzeului de Etnografie din Brașov și ale Muzeului județean Mureș din Târgu-Mureș, expoziție vernisată la 18 mai 1995, de ziua Internațională a Muzeelor, și organizată la Muzeul de Istorie din Sibiu.

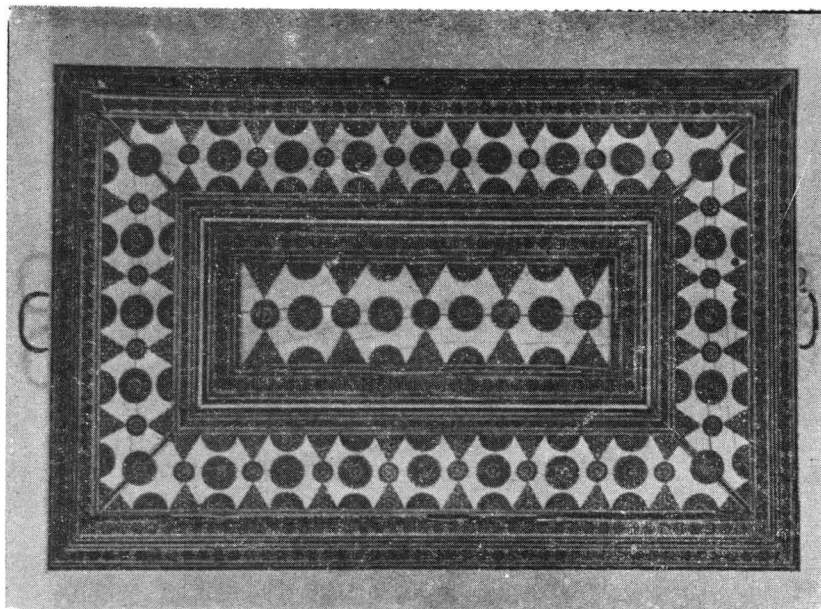
Ea a cuprins peste 200 de exponate, etalate într-un spațiu de 81 mp, în 28 de vitrine închise și pe 5 panouri libere, montate pe pereți. Mijlocul liber al sălii s-a valorificat prin expunerea unui val-trap de catifea verde, brodat cu fir de aur și argint (de la începutul secolului al XVIII-lea), și a două lădițe pictate din secolul al XVIII-lea.

Expoziția s-a constituit, în principal, din țesături, broderii și dantele, menite să servească drept vestimentație, parametre bisericești sau decor de interior,

structurate în două compartimente : textile de import și textile locale, respectând succesiunea cronologică.

Pentru a reda o imagine cât mai completă a acestui domeniu de manifestare a iscusinței și a măiestriei ce constituie arta textilelor, am considerat binevenită includerea în tematică și a unor modele de broderie desenate sau cusute, precum și a unor ustensile și accesorii auxiliare pentru cusut și brodat : suveicuțe, degetare, port-acé, casete cu pernițe de ac, menghine pentru dantelă, lupă, centimetru, foarfecă, fier de călcat, o frumoasă casetă pentru lucru de mână, intarsiată cu fildeș, din secolele XVIII—XIX, completate cu imagini de interior înfățișând scene de lucru. Am început circuitul expozițional cu acest grupaj, folosindu-l drept introducere în temă.

Textilele de import sunt prezentate mai întâi (într-o vitrină mare, verticală de 90/120 cm) de o casulă venețiană din catifea vișinie broșată cu fir de argint aurit, decorată cu rodii așezate în câmpuri oval-ascuțite, aparținând goticului târziu (sfârșitul secolului al XV-lea). Partea din față este ornamentată cu o cruce latină simplă, de mici dimensiuni, cusută cu fir de argint aurit. Partea dorsală poartă o cruce latină de dimensiuni mari, compartimentată în 6 câmpuri verticale și 2 transversale, cu figuri de sfinți, brodate în relief cu

Casetă pentru lucru de mână, intarsiată cu fildeș, secolele XVIII – XIX

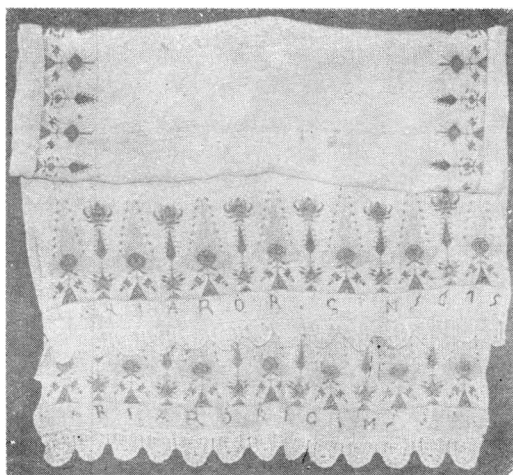
fir de argint și mătase policromă, lucrată într-un atelier nord-italian. Alături de casulă se află trei figuri de sfinți, o mână dreaptă, o mână stângă cu o sabie de argint în miniatură și o Madonă cu pruncul, brodate în aceeași tehnică și datând din aceeași perioadă ca și crucea casulei. (Aceste fragmente sunt desprinse, posibil, tot de pe o cruce brodată a unei casule.)

Pe un panou liber de 2/2 mp. am expus două valoroase catifele de Scutari („Us-

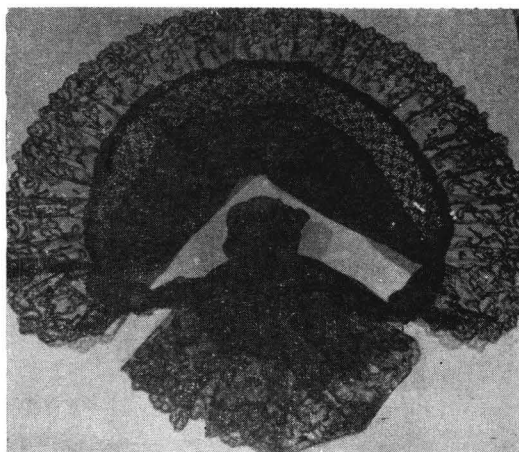
küdar”), foarte căutate și apreciate pe piețele europene în sec. XVI–XVII, secondate de două piese de proveniență italiană, datând din aceeași perioadă. Dolmane de catifea – decor și rochițe de brocart italian din sec. XVII, expuse într-o vitrină mare de 90/120 cm, le continuă șirul.

În alte două vitrine de aceleași dimensiuni am ilustrat arta textilelor din secolul al XVI-lea, printr-o cruce dorsală brodată în relief, cu structura și tratarea

Față de altar

Garnitură decorativă din dantelă

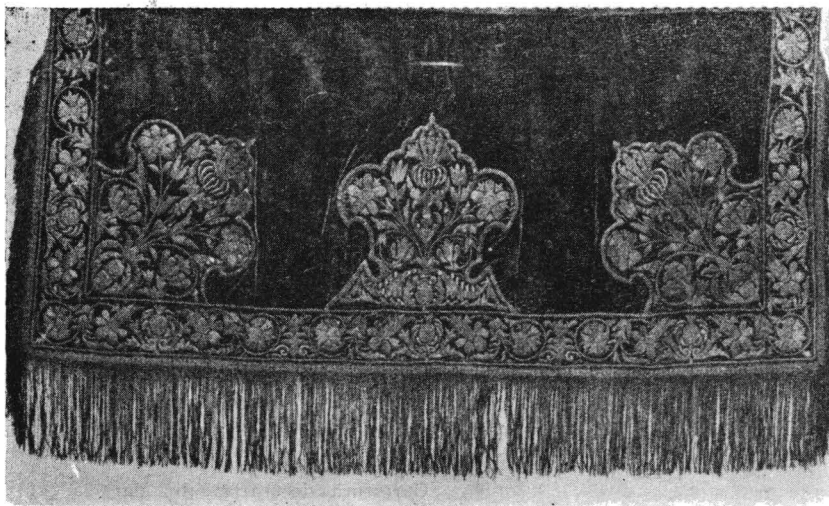
personajelor specifice acestui veac, respectiv printr-o dolmatică de Paști, confecționată din brocart de catifea cu un bogat decor vegetal, ambele de proveniență italiană.

Un spațiu vast (6 vitrine verticale) le-am destinat țesăturilor franceze sau de tip francez, produse în ateliere central-europene, datând din secolul al XVIII-lea : parametre bisericești, elemente de pluvial, acoperământ de potir, o casulă și veșminte laice (fuste, corsaje, plastroane), urmărind fazele evoluției lor stilistice.

Compartimentul textilelor de import se încheie cu piese de vestimentație din sec. XIX — început de sec. XX : o rochie de damasc de mătase neagră, ac-

tase colorată (mai mult sau mai puțin răsucite), sârmă și fir de argint aurit sau de argint, dar și firul subțire de lână.

Broderia secolelor XVII—XVIII a fost amplu reprezentată (pe un panou liber, 4 vitrine verticale și 4 vitrine pupitru) începând cu broderii renascentiste, însoțite de piese decorate cu motive orientale, mult agreate în broderia transilvăneană din această perioadă : port-harturi, borduri, căpătâie de pat, acoperăminte de sfânta masă. O pondere considerabilă a revenit somptuoaselor broderii baroce din sec. XVIII — adevărate creații artistice : fustă și basma brodată, ansamblu format dintr-o casulă și un acoperământ de potir, acope-

Valtrap, catifea verde, broderie cu fir de aur și argint, mijlocul secolului al XVII-lea

cesorii, garnituri decorative (dantele belgiene și franceze).

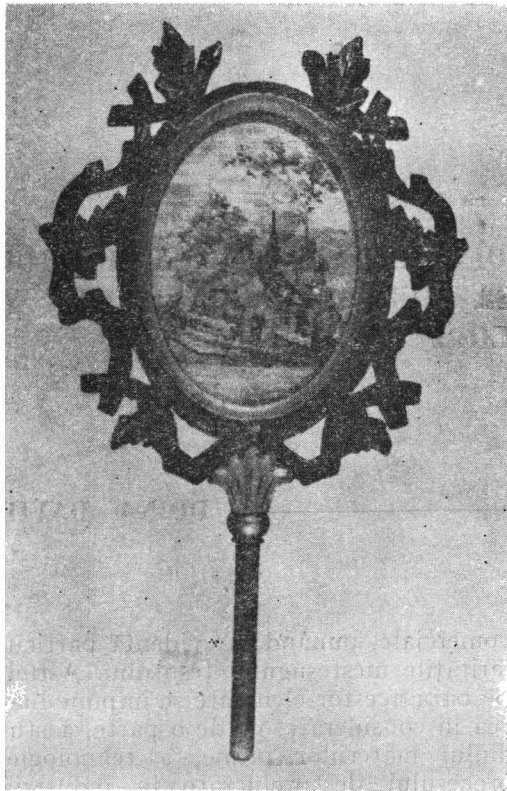
Numărul mare al textilelor de import, pe de o parte, demonstrează faptic legăturile comerciale ale Transilvaniei cu marile centre europene și orientale, pe de alta, oferă informații cu privire la nivelul economic și cultural al orașelor transilvănene în epoca dată.

Țesăturile și broderiile de import au constituit izvor de inspirație pentru broderiile de artă locale, lucrute fie de broderi profesioniști, fie de „amatoare” la curțile și casele celor înstăriți, folosind materiale de fond din in, mătase, catifea, iar pentru broderie, fire de mă-

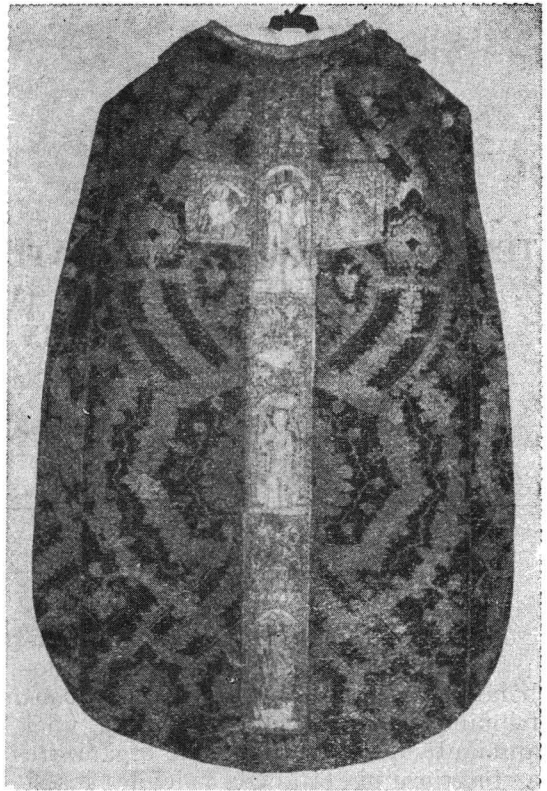
rământ de sfânta masă.

Arta broderiilor din sec. XIX — început de sec. XX a fost ilustrată prin : gobelinuri cu scene de gen, la mare modă în epocă, accesorii brodate (bonete, poșete, punguțe, cordoane, ordine de dans ș.a.) și broderii cu povețe (spruchuri), etalate în 3 vitrine/pupitru și un panou liber.

Poposind în fața broderiilor, nu se poate să nu fim captivați de frumusețea rafinată a execuției, pentru că prin broderie sau cusătură înțelegem arta de a decora țesăturile cu diferite materiale, prin folosirea acului, de unde și denumirea de „arta acului”.

Goblen, secolul al XIX-lea

Casulă

În expoziție și-a găsit loc și un material documentar legat de domeniu: o culegere de ordine papale vestimentare din sec. XVI, regulamentul de vestimentație (Kleiderordnung) emis de magistratul Sibiu în 1732, care obliga pe toți cetățenii orașului să poarte un costum în structura lui uniform, pentru toată lumea, indiferent de starea materială, trei caiete ale breslei croitorilor din 1578, 1703, 1721, conținând tipare de croi, modele de broderie desenate, listă de prețuri ș.a.

Evoluția stilistică a artei textilelor din secolul al XV-lea până în secolul XX s-a integrat în marile curente de stil ale perioadei amintite. Stă mărturie

interferența repertoriului ornamental textil cu cel al altor ramuri de artă decorativă: arta metalelor (orfevrărie, feronerie, cositor), arta ceramicii, legătoria de carte, mobilier ș.a. Pentru a exemplifica acest fenomen, am inclus în tematica expoziției noastre și câteva piese de orfevrărie (pahare, cupe, obiecte de podoabă), căni de cositor și două lădițe pictate, piese pe care se regăsește ornamentica vegetală a textilelor, bine înțeles într-o interpretare proprie domeniilor respective.

Am considerat binevenită organizarea acestei expoziții pentru a evidenția valoarea artistică-estetică a textilelor de artă, dar și considerabilul lor potențial documentar.